

Dinçer, Sevde –Kılıçaslan, Hare, “Kırsal Ev Girişlerinin Sürmene-Gültepe Köyü Örneğinde Değerlendirilmesi”, *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 10/21, ss.105-125.
DOI: 10.31765/karen.1373235

Bu makale etik kurul izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektirmemektedir.
This article doesn't require ethical committee permission and/or legal/special permission.

* Araştırma Makalesi / Research Article

Bu çalışma; Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı'nda Dr. Öğr. Üyesi Hamiyet Özen tarafından verilen "Rural Architecture Heritage and Preservation" adlı lisansüstü dersi kapsamında hazırlanan içeriğin genişletilmesiyle üretilmiştir.

Arazi çalışmaları sırasında bize yardımcı olan Gültepe Köyü sakinlerinden Sevde Efenodioğlu ve ailesine katkılarından dolayı teşekkürlerimizi sunarız.

Çalışmada kaynak belirtilmeyen görseller yazarlara aittir.

** Dr. Öğrencisi,
Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü,
Trabzon/TÜRKİYE
 trsevedincer@gmail.com

ORCID : 0000-0003-4588-2222

*** Doç. Dr.,
Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü,
Trabzon/TÜRKİYE
 hkilicaslan@ktu.edu.tr

ORCID : 0000-0002-6113-7962

Anahtar Kelimeler: Doğu Karadeniz Kırsal Mimarisi, Kırsal Ev Mimarisi, Sürmene-Gültepe Köyü, Ev Girişleri

Keywords: Eastern Black Sea Rural Architecture, Rural House Architecture, Sürmene-Gültepe Village, House Entrances

Geliş Tarihi / Received Date: 09.10.2023

Kabul Tarihi / Accepted Date: 28.05.2024

KIRSALEV GİRİŞLERİNİN SÜRMENE-GÜLTEPE KÖYÜ ÖRNEĞİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ*

Sevde DİNÇER** - Hare KILIÇASLAN***

Öz: Hem kentsel hem de kırsal alanlardaki en önemli yapı elemanlarından biri girişlerdir. Yapıların kimliğini oluşturan unsurlardan biri olan girişler; fiziksel, psikolojik ve kültürel etmenler doğrultusunda tasarlanan geçiş elemanlarıdır. Girişler, yapıya fiziksel erişim sağlayan noktalar olmasının yanı sıra, buldukları bölgenin kültürel mirasını ve kimliğini yansıtan sembollerdir. Bu çalışmada, Doğu Karadeniz'in kırsal kesiminde yer alan Sürmene-Gültepe Köyü'nde, geleneksel ev mimarisini yansıtan özgün örnekleri içeren altı evin giriş kurgusu değerlendirilmektedir. Evlerin giriş kurgusunun ve kapılarının ayrıntılı olarak analiz edilmesi sonucunda, ana girişlerin konum ve boyut olarak diğer girişlere oranla öne çıktığı görülmektedir. Evlerde bahçe kapısı, ahır kapısı ve misafir odası kapılarının varlığı ise değişiklik göstermektedir. Sonuç olarak evlerin giriş mekânlarının biçimlenmesinde iklim ve topoğrafya başta olmak üzere sosyal, kültürel ve ekonomik faktörlerin de etkili olduğu söylenebilmektedir. Ancak günümüzde değişen işlevsel koşullar nedeniyle gerçekleştirilen onarım ve yenilemelerin evlerin girişlerini yöreye özgü niteliklerden uzaklaştırdığı sonucuna ulaşılmaktadır. Kırsal alanlardaki evlerin girişleri yörenin mimari karakterinin ve özgünlüğünün sürdürülebilmesinde ve çevresel/kültürel bağlamının korunarak yansıtılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

EVALUATION OF RURAL HOUSE ENTRANCES IN THE CASE OF SÜRMENE-GÜLTEPE VILLAGE

Abstract: Entrances are one of the most important building elements in both urban and rural areas. Entrances, which are one of the elements that form the identity of buildings, are transition elements designed in line with physical, psychological and cultural factors. In addition to being the points that provide physical access to the building, entrances are symbols that reflect the cultural heritage and identity of the region where they are located. In this study, the entrance designs of six houses in Sürmene-Gültepe Village, which is located in the rural area of the Eastern Black Sea region, including original examples reflecting traditional house architecture are evaluated. As a result of a detailed analysis of the entrance structure and doors of the houses, it is seen that the main entrances stand out in terms of location and size compared to other entrances. The presence of garden doors, barn doors and guest room doors varies in the houses. In conclusion, it can be said that climate and topography, as

well as social, cultural and economic factors are effective in shaping the entrance spaces of houses. However, it is concluded that the repairs and renovations carried out due to the changing functional conditions today have removed the entrances of

the houses from the local characteristics. The entrances of houses in rural areas play an important role in maintaining the architectural character and authenticity of the region and reflecting the environmental/cultural context by preserving it.

Giriş

Bir evin iç mekânına ulaşabilmek için öncelikle girişe yaklaşmak gerekmektedir. Kullanıcıların yapıyla ilk karşılaştıkları yerler olan girişler, evlerin kimliği olarak nitelendirilebilen ve evle ilgili ilk fikirlerin oluşmasını sağlayan geçiş elemanlarıdır. Tarihin ilk dönemlerinde barınakların girişleri hayvan derisi gibi birtakım doğal malzemeler ile örtülmüştür. Neolitik Çağ'da evlere çatıdaki boşluklardan girildiği, Neolitik Çağ sonrasında ise evlerin girişlerinde deri kayışlardan oluşan kapıların bulunduğu görülmektedir. Kalkolitik dönemde dikdörtgen planlı evlere kapı aracılığıyla girildiği gözlemlenmiştir. Günümüzde giriş mekânlarının; iklimsel, yapısal ve kültürel etmenler doğrultusunda tasarlandığı görülmektedir. Girişlerin konumu, sayısı, giriş kapılarının açılış yönü, girişlerde kullanılan malzemeler de sözü geçen bu etmenlere göre değişebilmektedir.¹

Kentsel alanlarda olduğu gibi kırsal alanlarda da girişler, evler için oldukça önemlidir. Kırsal mimaride ev girişleri, geleneksel özellikler ve yapı tekniklerine göre biçimlenmektedir. Geleneksel mimari; toplumların özelliklerini yansıtan, geçmişine ayna tutan, faydacı ve kültürel ürünlerdir.² Doğu Karadeniz kırsal kesim geleneksel mimarisi de bulunduğu coğrafyanın fiziksel, psikolojik ve kültürel birtakım özelliklerine göre şekillenmektedir. Geleneksel ev mimarisi alanında çok sayıda çalışma yapılmış olduğu görülmekte, konuya ilişkin genel bir çerçevenin ortaya konması amacıyla bazı çalışmaların içeriği ele alınmaktadır.

Demirarslan'ın çalışmasında,³ kapıların geçmişten günümüze kadar olan süreç içerisindeki (İlk çağ uygarlıkları, Orta Çağ, Rönesans, 19. yy., 20. yy. ve günümüz) değişimi ve dönüşümü; mekân, tasarım ve farklı başlıklar altında incelenmiştir. Ghanbari vd.'nin çalışmasında,⁴ Tالش Köyü'ndeki evlerin mimarisi, nitel ve nicel yöntemlerle analiz edilmiştir. Python programı kullanılarak 150 kırsal evin benzerlikleri ve farklılıkları saptanmıştır. Planların simülasyonu sonucu elde edilen verilere göre evler; çatı, bina kotu, doğu ve batıya yönelim, sundurma ve havalandırma bakımından benzerlik göstermektedir. Bu çalışmada giriş mekânlarına da değinilmektedir. Gültekin'in çalışmasında,⁵ geleneksel yerleşim dokusunda yaşanan değişimlerin kimlik kaybına yol açtığından bahsedilmektedir. Çalışmada Kuzey Kıbrıs'ta giriş mekânları ve giriş mekânlarının oluşumundaki faktörler irdelenmektedir. Keskin ve Yıldırım'ın çalışmasında,⁶ Erzincan Kemaliye'de kentsel sit alanında bulunan 100 tescilli yapının kapıları analiz edilmiştir. Evlere ait bilgiler (adres, mülkiyet, fotoğraflar, ölçüler, malzeme, koruma durumu, bozulma durumu) envanter formlar üzerinde toplanmıştır. Oktay vd.'nin çalışmasında,⁷ Antalya Kaleiçi'nde (Hadrian Kapısı ve Hıdırlık Kulesi arasında) bulunan yapıların giriş mekânları; psikofiziksel ve psikolojik faktörler kapsamında irdelenmiştir. Özellikle kapılar üzerine yoğunlaşan çalışmada, girişlerin beğenilme düzeyini etkileyen değişkenler belirlenmiştir. Sümerkan'ın çalışmasında,⁸ Doğu Karadeniz kırsalında bulunan evlerin yapı elemanlarının nitelik ve nicelik değişimleri incelenmiştir. Girişler de detaylı bir biçimde ele alınarak

¹ Demirarslan, 2020: 1222, 1238.

² ICOMOS, 1999.

³ Demirarslan, 2020: 1219.

⁴ Ghanbari vd., 2022: 1.

⁵ Gültekin, 2010: 45-49.

⁶ Keskin ve Yıldırım, 2016: 119.

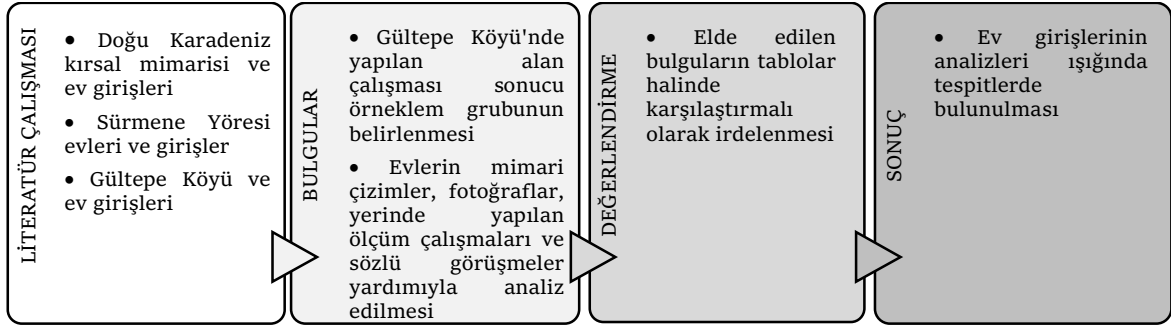
⁷ Oktay vd., 2019: 33, 37.

⁸ Sümerkan, 1990: 5, 126-128.

konumları, sayı ortalamaları, ahır girişleri ve konumları analiz edilmiştir. Uygulama farklılıklarının hangi etmen kaynaklı olduğu (fiziksel, malzeme, yapı kültürü) irdelenmiştir. Tali'nin çalışmasında⁹ ise, Kayseri'deki Germir Evlerinin girişleri; mimari, malzeme, teknik ve süsleme başlıkları altında analiz edilmiştir.

Kentsel ve kentsel kesim geleneksel mimarisinde girişler üzerine çalışmalar yapılmış olsa da kırsal mimari özelinde girişleri ele alan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çalışmada, Doğu Karadeniz kırsal mimarisinin özgün bir örneği olan Sürmene-Gültepe Köyü'nde evlerdeki giriş kurgusu ve kapılar incelenmektedir. Gültepe geleneksel evlerinin giriş kurgusunun ve kapılarının ortak özelliklerinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

Çalışma kapsamında öncelikle Doğu Karadeniz kırsal mimarisi ve ev girişlerinden Gültepe Köyü ve ev girişlerine doğru genelden özele akışın sağlandığı literatür çalışmasına yer verilmiştir. Sonrasında Gültepe Köyü'nde yapılan alan çalışması sonucu örneklem grubu olarak belirlenen altı evin giriş mekânları ve kapıları detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Analizlerin gerçekleştirilmesinde; fotoğraflar, yerinde yapılan ölçüm çalışmaları, sözlü görüşmeler ve Trabzon Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı'ndan elde edilen mimari çizimlerden yararlanılmıştır. Çalışmanın değerlendirme bölümünde analizler sonucunda elde edilen bulgular tablolar halinde karşılaştırılarak irdelenmiş, sonuç bölümünde ise ev girişlerinin nicelik/nitelik analizleri ışığında birtakım tespitlerde bulunulmuştur (Şekil 1).

Şekil 1. Araştırmanın Adımları

1. Doğu Karadeniz Kırsal Mimarisinde Ev ve Girişler

Tarihin eski dönemlerinden itibaren Doğu Karadeniz Bölgesi'ne yerleşen küçük ve dağınık toplulukların kendi deneyimlerini yöreye aktararak mimari bir sentez oluşturdukları söylenebilir. Doğu Karadeniz'e yerleşmek amacıyla ilk önemli göç hareketini gerçekleştiren Lazlar, İ.S. 1. yüzyılda Sürmene'nin doğusuna gelmiştir. Doğu Karadeniz Bölgesi, ılıman-nemli iklim tipine sahip olan ve topoğrafik açıdan düzenli yerleşmelere en az elverişli bölgelerden birisidir. Bu bölgede yer alan köylerin diğer Anadolu köy yerleşimlerinden farklı özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Dağınık yerleşim tipinin hâkim olduğu bölgede rakım değiştikçe yerleşmeler de (mezra, yayla vd.) değişiklik göstermektedir. Yağışın ve nemin yüksek oranlarda olması nedeniyle bu bölgede yer alan yapılarda ahşap ve taş gibi dayanıklı malzemelerin kullanıldığı görülmektedir.¹⁰ Bölgenin yağmurlu bir iklime sahip olması, kırsal alanlarda sulu tarım uygulamasını gerektirmektedir. Bu durum yerleşimlerin dağınık, ayrık ve bahçeli düzenlenmesine neden olmaktadır. Evler genelde kendilerine ait tarım alanlarının yanında yer almaktadır.¹¹ Dağınık yerleşim modelinin hâkim olduğu Doğu Karadeniz Bölgesi'nde evler gruplar halinde bulunabilmektedir. Buna ek olarak bir-iki kilometre aralıkla konumlandırılan evlere de rastlanabilmektedir. Deniz kıyısına yaklaştıkça evlerin birbirine olan uzaklığı azalmaktadır.¹²

⁹ Tali, 2010: 165-166.

¹⁰ Sümerkan, 1991: 173-177.

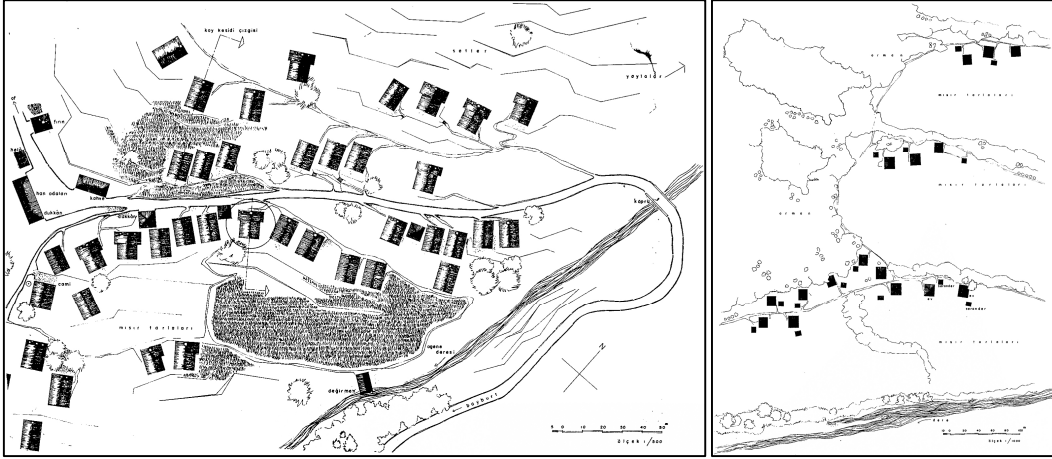
¹¹ Çifci, 2012: 37.

¹² Batur, 2005: 13.

Topoğrafya; yöreye özgü yerleşim özelliklerini ortaya çıkaran, kırsal alanlarda yer seçiminde ve yönelmede etkili olan önemli bir faktördür.¹³ Topoğrafyaya uyum sağlayabilmek amacıyla evlerin uzun kenarlarının daha çok doğu-batı aksında konumlandırıldığı görülmektedir.¹⁴

Doğu Karadeniz kırsalında bulunan evlere patika yollardan ulaşılmaktadır. İlk bakışta evler birbirine benzese de detaylı bir inceleme yapıldığında evlerin birbirinden farklı olduğu gözlemlenmektedir. Geleneksel konutlar kişiselleştirme açısından farklılık göstermektedir. Doğu Karadeniz mimarisinde evlerin yönlenmesinde eğim çok önemli bir rol oynamaktadır. Eğimden kazanılan boşluğa ahır, depo gibi birimler yerleştirilmektedir.¹⁵

Doğu Karadeniz’de köy evleri, yardımcı yapılarla birlikte tasarlanmaktadır. Evlerin dağınık yerleşime sahip olduğu görülmektedir (Şekil 2). Serender, dam, çöten, merak, meydan odası, ocak, vagon gibi binalar evlerin etrafında araziyle uyumlu şekilde sıralanmaktadır. Eğimli arazide evler birbirini kapatmayacak şekilde ve aralarında yeşillikler bırakılarak dizilmektedir. Evlerin yönlendirilmesinde manzara ve güneşten daha çok arazi eğimi rol oynamaktadır. Evler eğime dik olarak arazi ile birlikte yönlenmektedir. Evlerde daha çok dış hayat kullanılmaktadır.¹⁶ Kırsal konutlarda bağlar ve ağaçlarla çevrilen dış sofa girişindeki açık alanlar, aile mahremiyetini sağlayan ve yarı özel mekân niteliği taşıyan alanlardır.¹⁷

Şekil 2. Karaçam Köyü (Çaykara, Trabzon) ve Topluca Köyü'nde (Çamlıhemşin, Rize) Dağınık Yerleşim¹⁸

Söz gelimi Yolgeçen'deki (Arhavi, Artvin) bir evin giriş kurgusu incelendiğinde taş kaplı dar bir yoldan evin zemin kat seviyesine ulaşıldığı görülmektedir. Taş basamaklar, ana girişi vurgulamaktadır. Ana girişin tam zıt cephesinde bulunan servis girişi, depo ve ahır ve samanlığın bulunduğu düzlüğe açılmaktadır. Karşılıklı girişler, merdivenler ve bağlantılar köylülerin farklı eylemleri gerçekleştirmesini kolaylaştırmaktadır. Evin çevresi ve peyzajının kesin bir tasarım dili olmamakla birlikte farklı işlevlere göre düzenlenmektedir¹⁹ (Şekil 3).

¹³ Çifci, 2012: 37, 227.

¹⁴ Akdeniz, 1994: 32.

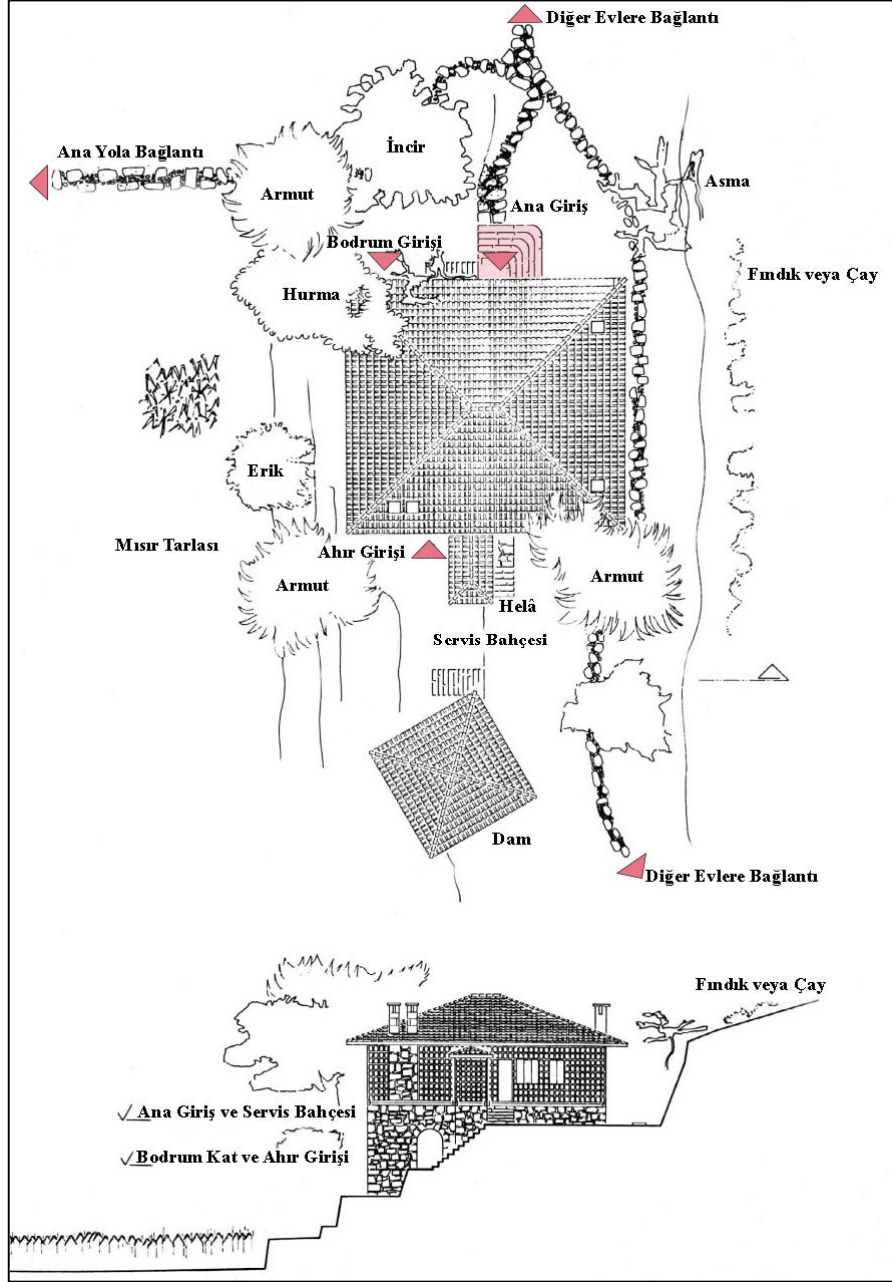
¹⁵ Batur, 2005: 13, 15.

¹⁶ Özgüner, 1970: 42.

¹⁷ Öymen Gür, 2005: 191.

¹⁸ Özgüner, 1970: 47-48.

¹⁹ Özgüner, 1970: 46-47.

Şekil 3. Ev ve Yakın Çevresi-Yolgeçen, Arhavi, Artvin²⁰

2. Sürmene Yöresi Evleri ve Girişler

Sürmene (Araklı)-Bayburt Kervan Yolu; tarihi yapıları, yaylaları, ormanları, yolları, sit alanları ve geçitleri içeren önemli bir kültür rotası ve doğa güzergâhıdır.²¹ Ticaret yollarının başlangıç noktasında bulunan Sürmene’de; iplik imalatçılığı, boyacılık ve bıçakçılık gibi birçok alanda üretim yapılmaktadır. Sürmene’nin birçok köyünde evlerin ticaret nedeniyle atölye haline getirildiği görülmektedir. Sürmene’de tarımsal üretim faaliyetleri daha çok orta rakımlı köylerde görülürken hayvancılık faaliyetleri daha çok yüksek rakımlı köylerde görülmektedir.²²

²⁰ Özgüner, 1970: 49’dan düzenlenmiştir.

²¹ Erüz ve Erbaş, 2020: 50.

²² Bilgin ve Yıldırım, 1990: 332.

Trabzon'un Sürmene ilçesi, Doğu Karadeniz kırsal kesim geleneksel ev mimarisi açısından özgün örnekler barındıran bir yöredir.²³ Eğim, Sürmene kırsalında bulunan evlerin yerleşim biçimini etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Genelde iki veya üç katlı olarak tasarlanan evlerin ilk katı ahır, diğer katları ise yaşama alanı olarak kullanılmaktadır. Eğimin fazla olduğu bölgelerde ise ahır ve yaşama katı arasında ara kat oluşumu gözlemlenebilmektedir.²⁴

Sürmene yöresinde evlerin ortalama giriş sayısı üçtür. Giriş sayılarının yörelere göre dağılımı incelendiğinde, iklimsel koşullar yerine yapısal geleneklerin daha etkili olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Doğu Karadeniz mimarisinde Bulancak-Görece aksı boyunca ahır girişlerinin büyük çoğunluğunun yan duvarlarda yer aldığı; Sürmene yöresini de içeren Vakfıkebir-Hopa arasında ise ahır girişlerinin çoğunlukla aşağı duvarda bulunduğu gözlemlenmektedir.²⁵ Ahır katında iki girişin bulunduğu örneklerle ek olarak ahıra ulaşımın ev içerisinden sağlandığı örnekler de bulunmaktadır.²⁶

Sürmene konutları eğime göre yerleşmektedir. Konutların kat sayısı eğime bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Eve giriş eylemi, genellikle yaşama katından sağlanmaktadır.²⁷ Topografyadan kaynaklı olarak evlerin doğu ve batıya yönlendiği görülmektedir. Evlerin eğime yerleşimi farklı özelliklere sahip avluların oluşumuna, dolayısıyla çift girişli bir düzene neden olmaktadır.²⁸ Yaşama katında evlerin her iki cephesinde yer alan karşılıklı girişler, "sokak" denilen ana aks üzerinde bulunmaktadır. Evlerin kapıları; yalın, dekoratif veya süslemeli olabilmektedir. Kapı kanatlarında sıcak biçimlendirme tekniği ile üretilen metal kapı çekeklerinin yer aldığı örnekler de bulunmaktadır.²⁹ Ana giriş kapıları genellikle çift kanatlı olup, diğer giriş kapıları tek genellikle kanatlıdır. Çift kanatlı kapıların genişliği 120-140 cm arasında, tek kanatlı kapılar ise 80-90 cm genişliğe sahiptir. Kapıların yüksekliği 200 cm'den az değildir. Bazı evlerde kapı üzerinde pencereler yer almaktadır. Bu kapı üstü pencereler, cepheye süsleme açısından zenginlik katarken aynı zamanda kapının olduğundan daha yüksek algılanmasını sağlamaktadır.³⁰

3. Gültepe Köyü ve Ev Girişleri

Eski adıyla "Kucera" olarak bilinen Gültepe Köyü, Trabzon'un Sürmene ilçesinde bulunmaktadır.³¹ 1935 yılı genel nüfus sayımında Kucera adıyla 789 kişinin yaşadığı belirtilen köyün adı, 1960 yılındaki nüfus sayımında "Gültepe" olarak yer almaktadır.³² Trabzon'un büyükşehir olmasıyla Gültepe Köyü, Gültepe Mahallesi olarak adlandırılmaya başlamıştır. 2021 yılı Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre Gültepe'nin nüfus miktarı 103'ü kadın, 130'u erkek olmak üzere toplam 233 kişidir.³³ Rakımı 392 m olan Gültepe³⁴, Sürmene'nin turistik açıdan dikkat çeken köylerinden biridir. Yapı çeşitliliği açısından zengin olan köyde, birçok tarihi yapı bulunmaktadır. Gültepe Köyü ve evleri üzerine araştırma yapan Vehbi Tosun ve Mustafa Reşat Sümerkan; Gültepe evlerinin yalnızca yaşam alanı olmadığını aynı zamanda Doğu Karadeniz Bölgesi'nin en gelişmiş ev tiplerinin genel özelliklerini yansıtan basit endüstriyel yapı ve işyeri olduğunu belirtmektedir.³⁵ Çalışma kapsamında ele alınan altı evin Gültepe Köyü içerisindeki konumu Şekil 4'te verilmiştir.

²³ Canseven, 2012: 2.

²⁴ Akdeniz, 1994: 36.

²⁵ Sümerkan, 1990: 126-127.

²⁶ Akdeniz, 1994: 37.

²⁷ Akdeniz, 1994: 36.

²⁸ Sümerkan, 1990: 117.

²⁹ Akdeniz, 1994: 38, 73.

³⁰ Başkan, 2008: 46-47.

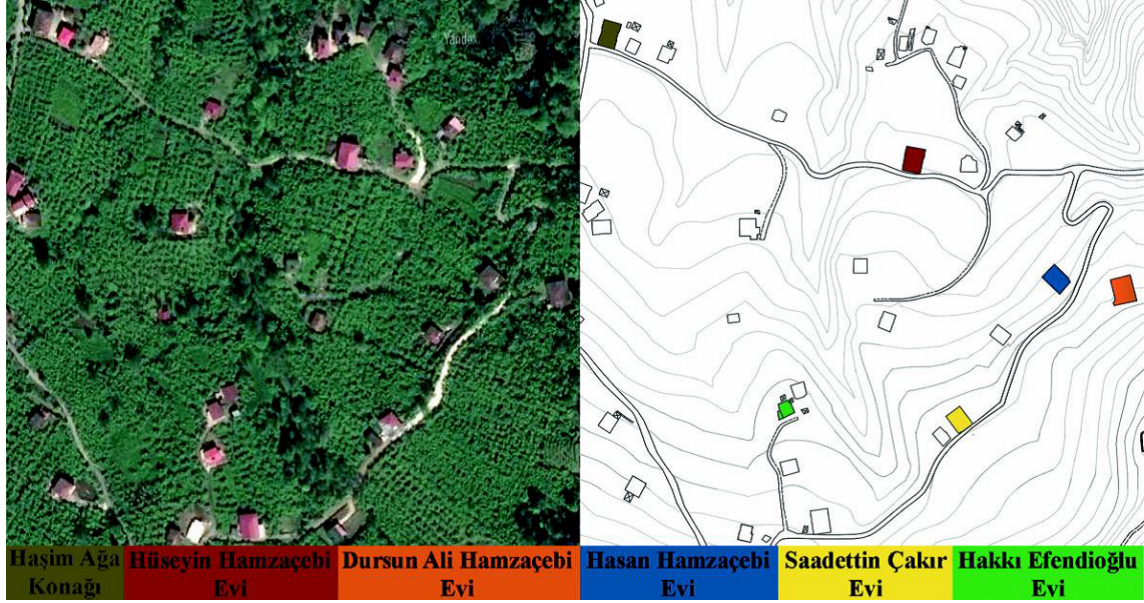
³¹ T.C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü, 1968: 709.

³² T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, 1937: 255; T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1963: 543.

³³ Türkiye İstatistik Kurumu, 2023.

³⁴ Öztürk, 2005: 580.

³⁵ Bilgin ve Yıldırım, 1990: 340.

Şekil 4. Gültepe Köyü Uydu Görünümü³⁶ ve Çalışmada Ele Alınan Evlerin Konumu³⁷

3.1. Haşim Ağa Konağı

Konak, 1895 yılında Hüseyin Ağa tarafından, dedesi Haşim Ağa anısına yaptırılmış ve “99 pencereci Haşim Ağa Konağı” olarak adlandırılmıştır. Halk arasında konağın 99 penceresinin Allah’ın doksan dokuz ismini temsil ettiği düşünülmektedir. 450 m² kapalı alana sahip olması açısından Haşim Ağa Konağı, Gültepe’nin ve Trabzon’un en büyük konaklarından biridir.³⁸

Konak, az eğimli bir arazi üzerine konumlandırılmış olup, geniş bir bahçesi bulunmaktadır. Batı cephesinde bulunan ana girişe, hem yaya hem de taşıt yolu olarak kullanılan geniş bir yoldan ulaşılmaktadır. Evin batı kısmında bahçe kapısı bulunmaktadır. Konağın doğusunda serender konumlanmaktadır. Zemin kat ve yaşama katı bulunan evin; doğu cephesinde iki adet (bir adet ana giriş ve bir adet misafir odası girişi), batı cephesinde iki adet (bir adet ana giriş ve bir adet misafir odası girişi) ve kuzey cephesinde bir adet (misafir odası girişi) olmak üzere toplam beş adet giriş bulunmaktadır. Doğu ve kuzey cephesinde bulunan girişlerin geçmişte ahır girişi olarak kullanıldığı ev sahipleri tarafından ifade edilmektedir (Şekil 5).

Şekil 5. Haşim Ağa Konağı Uydu Görünümü³⁹ ve Girişleri⁴⁰

³⁶ URL-1.

³⁷ Trabzon Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı’ndan elde edilerek düzenlenmiştir.

³⁸ Canseven, 2012: 69.

³⁹ URL-1.

⁴⁰ Trabzon Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı’ndan elde edilerek düzenlenmiştir.

Konağın haremlik ve selamlık girişleri, doğu ve batı cephelerinde konumlandırılmıştır. 2003-2004 yılları arasında yapılan restorasyonla birlikte giriş kapıları değişime uğramıştır. Kestane ağacından yapılmış olan ana giriş kapıları çift kanatlıdır. Ana giriş kapılarının genişliği 135 cm ve yüksekliği 235 cm olup, göz dolma ahşap çatki sistemine uyum sağlayacak şekilde yerleştirilmiştir. Doğu ve batı cephesinde yer alan ana girişlerde dairesel forma sahip merdivenler bulunmaktadır. Batı cephesinde yer alan ana girişin yanında yaklaşık 60 cm genişliğinde ve 212 cm yüksekliğinde misafir odasına girişi sağlayan tek kanatlı bir kapı bulunmaktadır. Doğu cephesinde ana girişin sağında bulunan misafir odası girişinde; 70 cm genişliğe ve 170 cm yüksekliğe sahip üzerinde aydınlatma penceresi bulunan tek kanatlı kapı yer almaktadır. Cepheden 100 cm dışarı taşan çatı saçağının girişleri iklimsel etkilere karşı koruduğu söylenebilir. Kuzey cephesinde bulunan misafir odası girişi, çift kanatlı olup 110 cm genişliğe ve 220 cm yüksekliğe sahiptir. Kuzey cephesinde bulunan giriş kapısının üzerinde çeşitli süslemeleri içeren kemerli bir alınlık bulunmaktadır (Şekil 6).

Şekil 6. Haşım Ağa Konağı'nın Doğu Cephesinde Yer Alan Ana Giriş ve Misafir Odası Girişi, Doğu Cephesinde Bulunan Misafir Odası Girişi ve Kuzey Cephesinde Yer Alan Misafir Odası Girişi

Doğu ve batı cephesinde yer alan ana giriş kapılarının üst kısmında, giriş holünün ışık almasını sağlayan kare bir pencere bulunmaktadır. Ana girişlerin kapı tokmakları ve çekme kapı kolları, altın renkli ve süslemeli detaylara sahiptir. Ana giriş kapılarının üst kısmında nazar boncuğu, dua yazan levha ve aydınlatma elemanları mevcuttur. Batı cephesinde bulunan ana girişin yanında tek kanatlı 60 cm genişliğinde ve 212 cm yüksekliğindeki kapı ile misafir odasına geçiş sağlanmaktadır (Şekil 7).

Şekil 7. Haşım Ağa Konağı'nın Batı Cephesinde Yer Alan Ana Girişe Yaklaşım Yolu, Batı Cephesinde Bulunan Ana Giriş, Ana Giriş Kapısı Üzerinde Yer Alan Süsleme-Aydınlatma Elemanları ve Batı Cephesi Misafir Odası Girişi

3.2. Hüseyin Hamzaçebi Evi

Ev, eğimli bir arazi üzerinde yer almaktadır. Evin hem doğu hem de batı tarafında taşıtların park edebileceği ve çeşitli etkinliklere olanak sağlayan düz geniş beton bir alan bulunmaktadır. Evin batı cephesi restore edilmiştir. Evin; batı cephesinde üç adet (bir adet ana giriş, bir

adet ahır girişi, bir adet misafir odası girişi), doğu cephesinde üç adet (bir adet ana giriş, bir adet ahır girişi, bir adet misafir odası girişi) ve kuzey cephesinde bir adet (depo) olmak üzere toplam yedi adet girişi vardır. Kuzey cephesinde yapıya sonradan eklenen küçük bir tuvalet eklentisi bulunmaktadır (Şekil 8).

Şekil 8. Hüseyin Hamzaçebi Evi Uydu Görünümü⁴¹ ve Girişleri⁴²

Evin restore edilen cephelerinin bulunması, girişlerin fiziksel olarak farklılaşmasına neden olmuştur. Geniş ampatmanlı merdiven, batı cephesinde bulunan ana girişi vurgulamaktadır. Batı cephesinin ana girişinde bulunan çift kanatlı kapı; 128 cm genişliğinde ve 205 cm yüksekliğindedir. Ana girişin yanında bulunan tek kanatlı 80 cm genişliğinde ve 197 cm yüksekliğindeki kapı ile misafir odasına geçiş sağlanmaktadır. Kuzey cephesinde bulunan deponun giriş kapısı çift kanatlı olup 100 cm genişliğe ve 192 cm yüksekliğe sahiptir. Kuzey cephesinde bulunan ve günümüzde depoya geçişi sağlayan bu giriş kapısının geçmişte kök boya imalatının yapıldığı alana (boyahane) girişi sağladığı ev sahipleri tarafından ifade edilmektedir (Şekil 9).

Şekil 9. Evin Batı Cephesinde Bulunan Ana Giriş, Batı Cephesinde Yer Alan Ahır Girişi, Batı Cephesinde Bulunan Misafir Odası Girişi ve Kuzey Cephesinde Yer Alan Depo Girişi-Ek Yapı Tuvalet Girişi

Girişler, arazi eğiminden dolayı farklı kotlarda yer almaktadır. Ana girişlerde karşılıklı ve çift kapılı bir düzen bulunmaktadır. Doğu cephesinde bulunan ana giriş kapısı çift kanatlı olup 132 cm genişliğe ve 230 cm yüksekliğe sahiptir. Doğu cephesinde yer alan ana girişin önünde oturma elemanları yer almaktadır. Ahır giriş kapısı tek kanatlı olup 81 cm genişliğe ve 172 cm yüksekliğe sahiptir. Misafir odasının giriş kapısı ise tek kanatlı olup 60 cm genişliğinde ve 212 cm yüksekliğindedir (Şekil 10).

⁴¹ URL-1.

⁴² Trabzon Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı'ndan elde edilerek düzenlenmiştir.

Şekil 10. Evin Doğu Cephesinde Bulunan Ana Girişe Yaklaşım Yolu, Doğu Cephesinde Yer Alan Ana Giriş, Doğu Cephesinde Bulunan Ahır Girişi ve Doğu Cephesinde Yer Alan Misafir Odası Girişi

3.3. Dursun Ali Hamzaçebi Evi

Evin ana girişine anayola bağlı olan patika yoldan ulaşılmaktadır. Evin önü ve çevresi açık yeşil alan olup, arazi eğimi fazladır. Evin önünde bulunan açık yeşil alanda daha önce tarak üretimi yapılan küçük bir yapı olduğu ve sonradan yıkıldığı ev sahipleri tarafından ifade edilmiştir. Evin; batı cephesinde beş adet (bir adet ana giriş, bir adet ahır girişi, bir adet misafir odası girişi, bir adet ek yapı girişi, bir adet ek yapı çatı girişi), doğu cephesinde üç adet (bir adet ana giriş, bir adet ahır girişi, bir adet misafir odası girişi), kuzey cephesinde bir adet (depo) ve güney cephesinde bir adet (çatı girişi) olmak üzere toplam 10 adet girişi bulunmaktadır (Şekil 11).

Şekil 11. Dursun Ali Hamzaçebi Evi Uydur Görünümü⁴³ ve Girişleri⁴⁴

Evdaki tüm kapılar kestane ağacından yapılmış olmakla birlikte oldukça sadedir. Ana giriş kapıları çift kanatlıdır. Batı cephesinde bulunan ana giriş kapısı 135 cm genişliğe ve 228 cm yüksekliğe sahiptir. Ana girişin üst kısmında dairesel bir aydınlatma elemanı bulunmaktadır. Geniş ampatmanlı merdiven, batı cephesinde bulunan ana girişi vurgulamaktadır. Bu merdiven ahır girişine doğru uzanmaktadır. Batı cephesinde bulunan ahır giriş kapısı, 80 cm genişliğe ve 170 cm yüksekliğe sahiptir. Ahır giriş kapısının üzerindeki boşlukta boynuzu yer almaktadır (Şekil 12).

⁴³ URL-1.

⁴⁴ Trabzon Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı'ndan elde edilerek düzenlenmiştir.

Şekil 12. Evin Batı Cehesinde Bulunan Ana Girişe Yaklaşım Yolu, Batı Cephesi Girişleri, Batı Cehesinde Bulunan Ana Giriş, Batı Cehesinde Yer Alan Ahır Girişi ve Ahır Girişinin Üzerinde Bulunan Boynuzu

Batı cephesinde ana girişin yanında bulunan 60 cm genişliğe ve 208 cm yüksekliğine sahip tek kanatlı kapı ile misafir odasına geçiş sağlanmaktadır. Yapının ek bölümündeki giriş kapısı rengi ve dokusuyla diğer kapılardan farklılaşmaktadır. Ek yapı girişinde bulunan tek kanatlı kapı, 80 cm genişliğinde ve 210 cm yüksekliğindedir. Kuzey cephesinde bulunan deponun çift kanatlı giriş kapısı, 124 cm genişliğe ve 220 cm yüksekliğe sahiptir. Bu girişin önünde bulunan merdiven dairesel forma sahiptir. Kuzey cephesinde bulunan ve günümüzde depoya geçişi sağlayan bu giriş kapısının geçmişte kök boya imalatının yapıldığı alana (boyahane) girişi sağladığı ev sahipleri tarafından ifade edilmektedir (Şekil 13).

Şekil 13. Batı Cehesinde Bulunan Misafir Odası Girişi, Ek Yapı Girişi ve Kuzey Cephesinde Yer Alan Depo Girişi

Evin doğu cephesi oldukça bakımsız ve harap durumdadır. Bu durum evin girişlerine de yansımıştır. Doğu cephesinde bulunan ana giriş kapısı, 124 cm genişliğe ve 230 cm yüksekliğe sahiptir. Ana giriş kapısı çift kanatlı ahşap kapı olup, üzerinde boğa boynuzu bulunmaktadır. Ahır giriş kapısı ise tek kanatlı ahşap kapı olup, önünde odun yığını olduğu görülmektedir (Şekil 14).

Şekil 14. Evin Doğu Cephesi ve Girişleri, Doğu Cephesi Ana Girişi ve Ana Girişin Üzerinde Bulunan Boynuzu Detayı

Evin güney cephesinde bir çatı girişi yer almaktadır. Girişin üzerinde bir sundurma bulunmaktadır. Sundurmanın altı depolama alanı olarak kullanılmaktadır. 80 cm genişliğe 170 cm yüksekliğe sahip olan giriş kapısının üzerinde havalandırma boşluğu yer almaktadır (Şekil 15).

Şekil 15. Güney Cephesinde Bulunan Çatı Sundurması ve Çatı Girişi

3.4. Hasan Hamzaçebi Evi

Evin girişlerine anayola bağlı olan patika bir yoldan ulaşılmaktadır. Evin önü ve çevresi açık yeşil alandır. Evin; batı cephesinde üç adet (bir adet ana giriş, bir adet ahır girişi, bir adet misafir odası girişi), doğu cephesinde iki adet (bir adet ana giriş ve bir adet ahır girişi) olmak üzere toplam beş adet girişi bulunmaktadır (Şekil 16).

Şekil 16. Hasan Hamzaçebi Evi Uydu Görünümü⁴⁵ ve Girişleri⁴⁶

Batı cephesinde yer alan ana giriş kapısı, 137 cm genişliğe ve 222 cm yüksekliğe sahip olup, bu kapının boyanmış olduğu görülmektedir. Batı cephesi incelendiğinde, mevcut ana girişin sol kısmında bir kapı ve sahanlık izinin varlığı dikkat çekmektedir. Günümüzde bu sahanlığın söküldüğü ve girişin kullanılmadığı anlaşılmaktadır. Ahır girişinde bulunan kapı çift kanatlı olup 130 cm genişliğe ve 212 cm yüksekliğe sahiptir. Girişinde merdiven bulunan misafir odasının giriş kapısı tek kanatlı olup 69 cm genişliğinde ve 192 cm yüksekliğindedir (Şekil 17).

⁴⁵ URL-1.

⁴⁶ Trabzon Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı'ndan elde edilerek düzenlenmiştir.

Şekil 17. Evin Batı Cehesinde Yer Alan Ana Girişe Yaklaşım Yolu, Batı Cehesinde Bulunan Ana Giriş, Batı Cehesinde Yer Alan Ahır Girişi, Batı Cehesinde Bulunan Misafir Odası Girişi ve Batı Cehesinde Yer Alan Eski Giriş

Doğu cephesinde bulunan ana girişe dış mekândan ulaşımın zor olması nedeniyle bu girişin sıklıkla kullanılmadığı anlaşılmaktadır. Bu cephede bulunan ana giriş kapısı çift kanatlı olup, üzerinde bir pencere bulunmaktadır. Ahır giriş kapısı ise tek kanatlıdır (Şekil 18).

Şekil 18. Doğu Cephesinde Bulunan Ana Giriş (Solda) ve Ahır Girişi (Sağda)

3.5. Saadettin Çakır Evi

Evin girişlerine ana yoldan ulaşım sağlanmaktadır. Evin batı tarafının yola bakan kısmında metal panel sürme çit kullanılırken, doğu tarafında ahşap çit kullanılmıştır. Evin önünde geniş bir beton alan bulunmaktadır. Evin batı tarafında bulunan yapının varlığı, avlu oluşmasını sağlamıştır. Bu avluda şemsiyeli oturma alanı yer almaktadır. Evin batı cephesinde üç adet (bir adet ana giriş, bir adet ahır girişi, bir adet misafir odası girişi), doğu cephesinde üç adet (bir adet ana giriş, bir adet ahır girişi, bir adet misafir odası girişi) ve kuzey cephesinde bir adet (depo) olmak üzere toplam yedi adet giriş mevcuttur (Şekil 19).

Şekil 19. Saadettin Çakır Evi Uydu Görünümü⁴⁷ ve Girişleri⁴⁸

⁴⁷ URL-1.

⁴⁸ Trabzon Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı'ndan elde edilerek düzenlenmiştir.

Batı cephesinde bulunan ana girişe merdivenden ulaşılmaktadır. Çift kanatlı ana giriş kapısı, 125 cm genişliğe ve 213 cm yüksekliğe sahiptir. Batı cephesinde bulunan ana giriş kapısının üzerinde boğa boynuzu bulunmaktadır. Ahırın giriş kapısı, 97 cm genişliğe ve 195 cm yüksekliğe sahip, tek kanatlı ahşap kapıdır. Batı cephesinde ana girişin yanında bulunan 62 cm genişliğe ve 207 cm yüksekliğe sahip tek kanatlı ahşap kapı ile misafir odasına geçiş sağlanmaktadır (Şekil 20).

Şekil 20. Evin Batı Cephesinde Bulunan Ana Girişe Yaklaşım Yolu ve Avlu, Batı Cephesinde Bulunan Ana Giriş, Batı Cephesinde Yer Alan Ana Giriş Kapısı-Boğa Boynuzu ve Batı Cephesinde Bulunan Ahır Girişi-Boğa Boynuzu

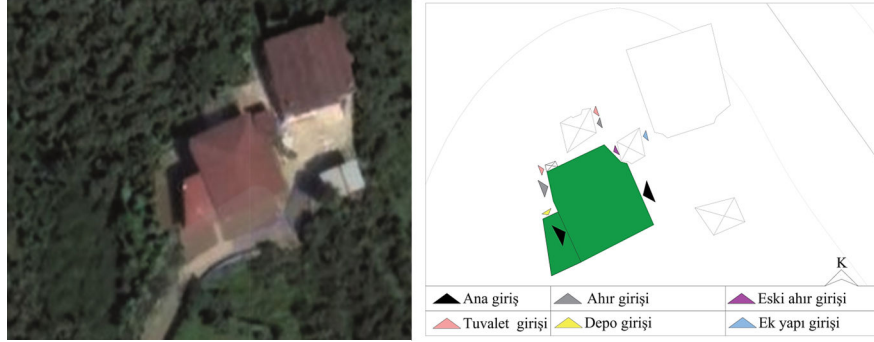
Doğu cephesinde bulunan ana giriş kapısı; 135 cm genişliğine ve 233 cm yüksekliğine sahip çift kanatlı kapıdır. Girişin önünde merdiven bulunmaktadır. Ahır giriş kapısı, tek kanatlı ahşap kapıdır. Girişin önünde odunların bulunduğu görülmektedir. Ana girişin yanında bulunan misafir odası giriş kapısı, 60 cm genişliğe ve 210 cm yüksekliğe sahip, tek kanatlı ahşap kapıdır. Kuzey cephesinde bulunan deponun çift kanatlı giriş kapısı, 96 cm genişliğinde ve 194 cm yüksekliğindedir. Girişin üzerinde kemerli bir alınlık yer almaktadır (Şekil 21).

Şekil 21. Doğu Cephesinde Bulunan Ana Girişe Yaklaşım Yolu, Doğu Cephesinde Yer Alan Ana Giriş, Doğu Cephesinde Bulunan Ahır Girişi, Doğu Cephesinde Yer Alan Misafir Odası Girişi ve Kuzey Cephesinde Bulunan Depo Girişi

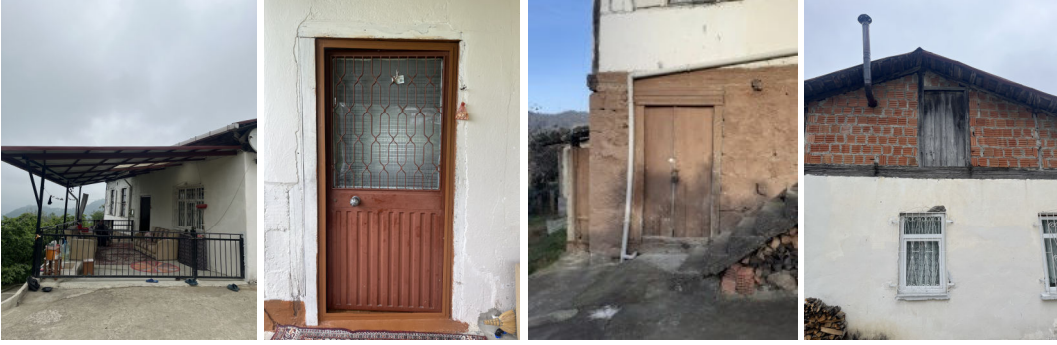
3.6. Hakkı Efendioğlu Evi

Evin girişlerine ulaşım ana yoldan sağlanmaktadır. Evin çevresinde eklenti yapılar bulunmaktadır. Doğu yönde bulunan diğer ev, avlu oluşumuna neden olmuştur. Evin batı cephesinde iki adet (bir adet ana giriş ve bir adet ahır girişi), doğu cephesinde iki adet (bir adet ana giriş ve bir adet ahır girişi) olmak üzere toplam dört adet girişi bulunmaktadır (Şekil 22).

Şekil 22. Hakkı Efendioğlu Evi Uydu Görünümü⁴⁹ ve Girişleri⁵⁰

Ev geleneksel dokuya sahip olsa da sonradan yapılan müdahaleler ile değişime uğramıştır. Evin cephe yüzeylerinin bir kısmı sıvanmıştır. Ahşap olan ana giriş kapıları demir kapı ile değiştirilmiştir. Batı cephesine çelik sisteme sahip sundurma eklenerek yarı açık bir giriş mekânı oluşturulmuştur. Batı cephesinde yer alan ana giriş kapısı, 95 cm genişliğe ve 203 cm yüksekliğe sahip, tek kanatlı demir kapıdır. Batı cephesinde bulunan ahır giriş kapısı, 128 cm genişliğinde ve 200 cm yüksekliğinde çift kanatlı kapıdır. Evin güney cephesinde sahanlık izi ve çatıya girişi sağlayan bir kapı yer almaktadır. Günümüzde sahanlığın kaldırıldığı ve bu girişin kullanım dışı bırakıldığı görülmektedir (Şekil 23).

Şekil 23. Evin Batı Cephesinde Bulunan Giriş Sundurması, Batı Cephesinde Yer Alan Ana Giriş, Batı Cephesinde Bulunan Ahır Girişi (Sağda) ve Tuvalet Girişi (Solda) ve Güney Cephesinde Bulunan Kullanım Dışı Eski Çatı Girişi

Evin doğu cephesinde yer alan ana giriş kapısı, 90 cm genişliğe ve 210 cm yüksekliğe sahip tek kanatlı demir kapıdır. Bu girişin önünde iki basamaklı bir merdiven yer almaktadır. Ana girişin sağında alt kotta ahıra girişi sağlayan bir kapı bulunmaktadır. Evin kuzeyinde tuvaleti ve ahır içeren evden ayrı bir eklenti yapı mevcuttur. Evin doğusunda ise atölye ve depo olarak kullanılan başka bir eklenti yapı daha yer almaktadır (Şekil 24).

⁴⁹ URL-1.

⁵⁰ Trabzon Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı'ndan elde edilerek düzenlenmiştir.

Şekil 24. Evin Doğu Cephesinde Bulunan Ana Giriş, Doğu Cephesinde Yer Alan Ahır Girişi, Eklenti Yapıdaki Ahır-Tuvalet Girişi ve Atölye/Depo Girişi

4. Değerlendirme

Yapılan analizler sonucunda elde edilen veriler Tablo 1’de verilmektedir. Yapılara sonradan eklenen tuvalet girişlerinden bulgular kısmında bahsedilmiş olup, tablo içerisinde yer verilmemiştir. Diğer girişler olarak bahsedilen kısımlar; ana giriş, ahır girişi ve misafir odası girişi dışında kalan işlevlere sahip girişlerdir. Ölçülen/ölçülebilen girişlerin boyutları tabloda sunulmaktadır.

Tablo 1. Evlerdeki Giriş Sayıları

	Haşım Ağa Konağı	Hüseyin Hamzaçebi Evi	Dursun Ali Hamzaçebi Evi	Hasan Hamzaçebi Evi	Saadettin Çakır Evi	Hakkı Efendioğlu Evi
Ana giriş sayısı	2	2	2	2	2	2
Ahır girişi sayısı	0	2	2	2	2	2
Misafir odası girişi sayısı	3	2	2	1	2	0
Diğer giriş sayısı	0	1	4	0	1	0
Toplam giriş sayısı	5	7	10	5	7	4

Tablo 1 incelendiğinde, evlerin giriş sayılarına göre; Dursun Ali Hamzaçebi Evi (10), Hüseyin Hamzaçebi Evi (7), Saadettin Çakır Evi (7), Haşım Ağa Konağı (5), Hasan Hamzaçebi Evi (5), Hakkı Efendioğlu Evi (4) şeklinde sıralandığı görülmektedir.

Tablo 2. Evlerdeki Giriş Kurgusu

	Haşım Ağa Konağı	Hüseyin Hamzaçebi Evi	Dursun Ali Hamzaçebi Evi	Hasan Hamzaçebi Evi	Saadettin Çakır Evi	Hakkı Efendioğlu Evi
Bahçe kapısı ve malzemesi	• Metal (Batı)	-	-	-	• Metal (Batı) • Ahşap (Doğu)	• Metal (Batı)
Ana giriş yönü	• Doğu • Batı	• Doğu • Batı	• Doğu • Batı	• Doğu • Batı	• Doğu • Batı	• Doğu • Batı
Ahır girişi yönü	-	• Doğu • Batı	• Doğu • Batı	• Doğu • Batı	• Doğu • Batı	• Doğu • Batı
Misafir odası girişi yönü	• Doğu • Batı • Kuzey	• Doğu • Batı	• Doğu • Batı	• Batı	• Doğu • Batı	-
Diğer giriş yönü	-	• Kuzey (Depo)	• Batı (Ek yapı) • Kuzey (Depo) • Güney (Çatı)	-	• Kuzey (Depo)	-

Tablo 2'ye bakıldığında, bahçe kapısının Haşım Ağa Konağı, Saadettin Çakır Evi ve Hakkı Efendioğlu Evi'nde bulunduğu görülmektedir. Haşım Ağa Konağı ve Hakkı Efendioğlu Evi'nde metal malzemeli bahçe kapısı, Saadettin Çakır Evi'nde metal malzemeye ek olarak ahşap malzemeli bahçe kapısının da yer aldığı söylenebilmektedir. Diğer evlerde ise bahçe kapısına rastlanmamıştır. Tüm evlerde ana girişlerin doğu ve batı cephesinde yer aldığı görülmektedir. Haşım Ağa Konağı haricindeki tüm evlerde ahır girişleri doğu ve batı cephesinde, ana girişlerin yanında bulunmaktadır. Haşım Ağa Konağı'nda ahır girişi işlev değişikliğine uğrayarak misafir odası girişine dönüştürülmüştür. Hasan Hamzaçebi Evi'nin yalnızca batı cephesinde misafir odası girişi mevcuttur. Hakkı Efendioğlu Evi'nde ise misafir odası girişi bulunmamaktadır. Diğer evlerin tümünde doğu ve batı cephesinde misafir odası girişi yer almaktadır. Haşım Ağa Konağı'nın kuzey cephesinde bulunan girişin, misafir odası girişi olarak kullanıldığı görülmektedir. Hüseyin Hamzaçebi Evi, Dursun Ali Hamzaçebi Evi ve Saadettin Çakır Evi'nin kuzey cephesinde depo girişi yer almaktadır. Bu doğrultuda altı evin dördünde girişlerin doğu-batı ekseninde sınırlı kalmadığı görülmektedir. Dursun Ali Hamzaçebi Evi'nde tüm evlerden farklı olarak güney cephesinde bir çatı girişi yer almaktadır.

Tablo 3. Evlerdeki Giriş Elemanları

	Haşım Ağa Konağı	Hüseyin Hamzaçebi Evi	Dursun Ali Hamzaçebi Evi	Hasan Hamzaçebi Evi	Saadettin Çakır Evi	Hakkı Efendioğlu Evi
Ana giriş elemanları	<ul style="list-style-type: none"> • Merdiven (Doğu ve batı) • Kapı üzeri süsleme (Doğu ve batı) • Kapı üzeri pencere (Doğu ve batı) • Kapı üzeri aydınlatma elemanı (Doğu ve batı) • Kapı kanadı üzeri metal süsleme (Doğu) 	<ul style="list-style-type: none"> • Merdiven (Batı) • Kapı üzeri aydınlatma elemanı (Batı) • Kapı kanadı üzeri metal süsleme (Doğu) 	<ul style="list-style-type: none"> • Merdiven (Batı) • Kapı üzeri aydınlatma elemanı (Batı) • Kapı kanadı üzeri metal süsleme (Batı) 	<ul style="list-style-type: none"> • Kapı üzeri pencere (Doğu) • Kapı kanadı üzeri metal süsleme (Doğu ve batı) 	<ul style="list-style-type: none"> • Merdiven (Doğu ve Batı) • Kapı üzeri süsleme (Batı) • Kapı üzeri aydınlatma elemanı (Doğu ve batı) • Kapı kanadı üzeri metal süsleme (Doğu) 	<ul style="list-style-type: none"> • Sundurma (Batı) • Merdiven (Doğu)
Ahır girişi elemanları	-	-	<ul style="list-style-type: none"> • Kapı üzeri süsleme (Batı) • Kapı kanadı üzeri metal süsleme (Doğu) 	<ul style="list-style-type: none"> • Kapı kanadı üzeri metal süsleme (Doğu ve batı) 	<ul style="list-style-type: none"> • Kapı üzeri süsleme (Batı) 	-
Misafir odası girişi elemanları	<ul style="list-style-type: none"> • Kapı üzeri pencere (Doğu) • Kapı üzeri kemer (Kuzey) • Merdiven (Kuzey) 	-	-	<ul style="list-style-type: none"> • Merdiven (Batı) 	-	-
Diğer giriş elemanları	-	-	<ul style="list-style-type: none"> • Merdiven (Kuzey) 	-	<ul style="list-style-type: none"> • Kapı üzeri kemerli alınlık (Kuzey) • Kapı kanadı üzeri metal süsleme (Kuzey) 	-
Ana giriş kapısının kanat sayısı / malzemesi	<ul style="list-style-type: none"> • Çift kanatlı/ ahşap (Doğu ve batı) 	<ul style="list-style-type: none"> • Çift kanatlı/ ahşap (Doğu ve batı) 	<ul style="list-style-type: none"> • Çift kanatlı/ ahşap (Doğu ve batı) 	<ul style="list-style-type: none"> • Çift kanatlı/ ahşap (Doğu ve batı) 	<ul style="list-style-type: none"> • Çift kanatlı/ ahşap (Doğu ve batı) 	<ul style="list-style-type: none"> • Tek kanatlı/ metal (Doğu ve batı)

Ahır giriş kapısının kanat sayısı/malzemesi	-	• Tek kanatlı /ahşap (Doğu ve batı)	• Tek kanatlı /ahşap (Doğu ve batı)	• Çift kanatlı /ahşap (Batı) • Tek kanatlı /ahşap (Doğu)	• Tek kanatlı/ ahşap (Doğu ve batı)	• Çift kanatlı/ ahşap (Batı) • Tek kanatlı/ ahşap (Eski giriş, doğu)
Misafir odası giriş kapısının kanat sayısı/malzemesi	• Tek kanatlı/ahşap (Doğu ve batı) • Çift kanatlı ve ahşap (Kuzey)	• Tek kanatlı/ ahşap (Doğu ve batı)	• Tek kanatlı/ahşap (Doğu ve batı)	• Tek kanatlı /ahşap (Batı)	• Tek kanatlı/ ahşap (Doğu ve batı)	-
Diğer giriş/ girişlerin kapı kanat sayısı/malzemesi	-	• Çift kanatlı /ahşap (Kuzey)	• Çift kanatlı /ahşap (Kuzey) • Tek kanatlı /ahşap (Güney) • Tek kanatlı /ahşap (Batı)	-	• Çift kanatlı/ ahşap (Kuzey)	-
Giriş elemanları yenileme/onarım/değişim/boyama durumu	• Giriş kapılarında değişim (Boyama, onarım)	• Batı ve kuzey cephesinde yer alan giriş kapılarında değişim (Boyama, onarım)	-	• Batı cephesinde yer alan ana giriş kapısı ve misafir odası giriş kapısında değişim (Boyama, onarım)	-	• Doğu ve batı cephesinde yer alan ana giriş kapılarında yenileme

Tablo 3'teki veriler incelendiğinde, Hakkı Efendioğlu Evi haricindeki diğer evlerin ana giriş kapılarının çift kanatlı ve ahşap malzemeli olduğu görülmektedir. Hakkı Efendioğlu Evi haricindeki tüm evlerde çatı saçağının olumsuz iklimsel faktörlere karşı koruyucu bir giriş elamanı görevi üstlendiği söylenebilir. Hakkı Efendioğlu Evi'nin batı cephesine sonradan eklenen çelik sistem sundurmanın, yarı açık mekân oluşumuna katkı sağlayan ve girişi olumsuz iklimsel faktörler karşı koruyan bir eleman olduğu görülmektedir. Hasan Hamzaçebi Evi haricindeki diğer evlerde doğu ve/veya batı cephesinde ana girişin önünde merdiven elemanının kullanıldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra Hakkı Efendioğlu Evi dışında tüm evlerde ana giriş kapısı/kapılarının üzerinde/yanında aydınlatma elemanları bulunmaktadır. Hüseyin Hamzaçebi Evi ve Hakkı Efendioğlu Evi haricindeki diğer evlerde ana girişin/girişlerin kapı kanadı üzerinde metal süslemelerin olduğu görülmektedir. Kapı üzeri pencere kullanımı Haşim Ağa Konağı ve Hasan Hamzaçebi Evi'nde mevcuttur. Haşim Ağa Konağı'nın diğer evlere oranla daha fazla giriş elemanına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Kapı üzeri süsleme, Dursun Ali Hamzaçebi Evi'nde ve Saadettin Çakır Evi'nde bulunmaktadır. Kapı kanadı üzeri metal süslemelere Dursun Ali Hamzaçebi Evi ve Hasan Hamzaçebi Evi'nde rastlanmaktadır. Haşim Ağa Konağı'nın kuzey cephesinde yer alan misafir odası girişinde ve Dursun Ali Hamzaçebi Evi'nin kuzey cephesinde bulunan depo girişinde merdiven yer almaktadır. Buna ek olarak Hasan Hamzaçebi Evi'nin batı cephesinde bulunan misafir odası girişinde merdivenin kullanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda tüm girişler göz önünde bulundurulduğunda, en fazla kullanılan giriş elemanının merdiven olduğu söylenebilir.

Ahır girişleri ana girişlere oranla daha sade özellikte olup, tüm evlerin ahır giriş kapılarının ahşap malzemeli olduğu görülmektedir. Hasan Hamzaçebi Evi ve Hakkı Efendioğlu Evi'nde ahır giriş kapıları çift kanatlı, diğer evlerde ise tek kanatlıdır. Misafir odası giriş kapılarının tümü tek kanatlı ahşap kapıdır.

Haşim Ağa Konağı ve Hakkı Efendioğlu Evi haricindeki tüm evlerin batı cephesinde bulunan ana giriş kapılarının daha az bozulmaya uğradığı anlaşılmaktadır. Haşim Ağa Konağı, Hüseyin Hamzaçebi Evi, Hasan Hamzaçebi Evi ve Hakkı Efendioğlu Evi'nde giriş kapılarına ilişkin değişim/onarım/boyama/yenileme olduğu görülmektedir. Dolayısıyla batı cephesinde yer alan ana girişlerin daha çok kullanıldığı ve boyama/bakım gibi değişikliklerin yapıldığı söylenebilir.

Tablo 4. Evlerdeki Giriş Kapısı Boyutları

	Haşım Ağa Konağı	Hüseyin Hamzaçebi Evi	Dursun Ali Hamzaçebi Evi	Hasan Hamzaçebi Evi	Saadettin Çakır Evi	Hakkı Efendioğlu Evi
Ana giriş kapısı boyutları	• 135/235 cm (Doğu) • 135/235 cm (Batı)	• 132/230 cm (Doğu) • 128/205 cm (Batı)	• 124/230 cm (Doğu) • 135/228 cm (Batı)	• 137/222 cm (Batı) • Doğu ölçülemedi.	• 135/233 cm (Doğu) • 125/213 cm (Batı)	• 90/210 cm (Doğu) • 95/203 cm (Batı)
Ahır giriş kapısı boyutları	-	• 81/172 cm (Doğu) • 85/175 cm (Batı)	• 80/170 cm (Batı) • Doğu ölçülemedi.	• 130/212 cm (Batı) • Doğu ölçülemedi.	• 97/195 cm (Batı) • Doğu ölçülemedi.	• 128/200 cm (Batı) • Doğu ölçülemedi.
Misafir odası giriş kapısı boyutları	• 60/212 cm (Batı) • 70/170 cm (Doğu) • 110/220 cm (Kuzey)	• 80/197 cm (Batı) • 60/212 cm (Doğu)	• 60/208 cm (Batı) • Doğu ölçülemedi.	• 69/192 cm (Batı)	• 60/210 cm (Doğu) • 62/207 cm (Batı)	-
Diğer giriş kapısı boyutları	-	• 100/192 cm (Kuzey/depo)	• 124/220 cm (Kuzey/depo) • 80/210 cm (Batı/ek yapı) • 80/170 cm (Güney/çatı)	-	• 96/194 cm (Kuzey/depo)	-

Tablo 4'e bakıldığında Hakkı Efendioğlu Evi haricindeki diğer evlerin ana giriş kapısı boyutlarının benzer ölçülere sahip olduğu görülmektedir. Bu durum Hakkı Efendioğlu Evi'nin ana giriş kapılarının tek kanatlı olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla giriş kapılarının genişliklerinin, tek ve çift kanatlı olma durumuna göre değişiklik gösterdiği söylenebilir. Hüseyin Hamzaçebi Evi'nin yenilenen misafir odası giriş kapısının diğer evlere oranla daha fazla genişliğe sahiptir. Evlerin kapıları genişlik açısından ele alındığında ana giriş kapılarının en büyük boyuta sahip olduğu, bunları sırasıyla diğer giriş kapıları, ahır giriş kapıları ve misafir odası giriş kapılarının takip ettiği belirlenmektedir. Kapılar yükseklikleri açısından değerlendirildiğinde ise ana giriş kapılarının, misafir odası giriş kapılarının ve diğer giriş kapılarının benzer yüksekliğe sahip olduğu, ahır giriş kapılarının ise bu kapılara oranla daha az yüksekliğe sahip olduğu görülmektedir.

Sonuç

Sürmene-Gültepe Köyü evleri içerisinde seçilen altı evin girişlerinin incelendiği bu çalışma, evlerde çok sayıda girişin olduğunu ortaya koymaktadır. Giriş sayısının fazla olması hem iklim hem de güvenlik açısından olumsuz durumlara yol açabilmektedir. Ancak yöre kullanıcılarının mahremiyet (misafir odası girişleri) ve işlevsellik (evin etrafında dolaşmadan iç mekâna ulaşma) faktörleri doğrultusunda farklı cephelerde birden fazla girişe ihtiyaç duydukları söylenebilir. Geçmişte Sürmene-Gültepe Köyü'nün ticaret yolları üzerinde bulunmasının, bazı evlerde ek giriş (boyahane vb. girişi) ihtiyacını doğurduğu açıktır. Geçmişte imalathane/boyahane/işyeri olarak kullanılan bu alanlar, günümüzde işlev değişikliğine uğrayarak depolama alanına dönüşmüştür. Evlerin eğimli arazi üzerinde bulunmalarının farklı kotlarda giriş ihtiyacına yol açarak giriş sayısının artmasına neden olduğu söylenebilir. Ancak değişen koşullarla birlikte günümüzde işlev değişikliğine uğrayan ve/veya kullanım dışı kalan girişlere de rastlanmaktadır.

Evlerin cephesinde kullanılan göz dolma ve muska dolma ahşap çatki sisteminin, kapı boyutları ve konumu için bir referans ve ölçü birimi olduğu görülmektedir. Yapılan onarımlarda ve yenilemelerde evin cephe ve giriş karakterinin bozulduğu örneklerle rastlanmaktadır. Özellikle malzeme bağlamında kırsal mimarinin özgün değerlerinin dışına çıkıldığı görülmektedir. Analizler, giriş mekânlarının biçimlenmesinde özellikle iklim ve topoğrafyanın önemli rol

oynadığını, ana girişlerin diğer girişlere ve ahır girişlerine oranla daha etkili olduğunu göstermektedir. Buna ek olarak literatür araştırmaları ile çalışma kapsamında analiz edilen evlere ilişkin analizler bir arada düşünüldüğünde, ahır girişleri ile ilgili dikkat çeken bir bulgu ortaya çıkmaktadır. Sürmene yöresindeki kırsal evlerin ahır girişlerinin büyük oranda ana girişten farklı cephede bulunduğu/ters yönde bulunduğu belirtilirken⁵¹, analiz edilen örneklerin tümünde ahır girişlerinin ana giriş ile aynı yönde bulunduğu görülmektedir. Dolayısıyla analiz edilen örneklerin ahır girişlerindeki bu durum, yapı geleneklerinden daha çok iklimin ve işlevselliğin etkili olduğunu düşündürmektedir.

Sonuç olarak sosyal, kültürel ve ekonomik faktörlerin evlerin giriş mekânlarının tasarımında etkili olduğu söylenebilir. Kırsal yerleşmenin doğası gereği, evlere yaklaşım yollarında ve peyzajda kesin bir tasarım dilinin olmadığı görülmektedir. Bazı evlerin bahçelerinde girişlere daha kolay ulaşımın sağlanması amacıyla, yeşil alanların geniş beton alanlara dönüştürüldüğü gözlenmektedir. Ancak bu durumun yeşil dokunun bozulmasına neden olduğu düşünülmektedir. Günümüz koşullarının giriş mekânlarında hem işlevsel hem de biçimsel değişimlere neden olması, kırsal mimari karakterin korunmasına odaklanan yaklaşımların gerekliliğini açığa çıkarmaktadır.

KAYNAKÇA

Akdeniz, Filiz (1994), *Sürmene Yöresi Geleneksel Konut Mimarisinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Başkan, Seyfi (2008), "Geleneksel Doğu Karadeniz Evleri", *Erdem*, 52, 41-90.

Batur, Afife (2005), "Özgün Bir Yaşam Çevresi ve...", *Doğu Karadeniz'de Kırsal Mimari*, (Ed. Afife Batur), İstanbul: Milli Reasürans T.A.Ş., 10-161.

Bilgin, Mehmet ve Yıldırım, Ömer (1990), *Sürmene*, Trabzon: Sürmene Belediyesi Kültür Yayınları.

Canseven, Ahmet (2012), *Trabzon Kenti Geleneksel Konut Mimarisi: Sürmene Konakları*, Uzmanlık Tezi, Trabzon: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Trabzon Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü.

Çıfci, Arzu (2012), *Kırsal Yerleşim Düzenini Etkileyen Faktörler: Trabzon İli Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Demirarslan, Deniz (2020), "Geçmişten Geleceğe Doğru Bir Geçiş: Kapılar", *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7/53, 1219-1243.

Erüz, Coşkun ve Erbaş, Yaşar Selçuk (2020), "Antik Çağ'dan 20. Yüzyıla Doğu Karadeniz'de Limanlar (Trabzon), Kervan ve Askeri Güzergâhlar: Kültür Rotaları", *Geçmişten Günümüze Karadeniz'de Ulaşım*, (Ed. Mehmet Okur, Ülkü Köksal, Volkan Aksoy), Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları, 23-62.

Ghanbari, Sousan, Yeganeh, Mansour and Bemanian, Mohammad Reza (2022), "Architecture Typology of Rural Plain Houses Based on Formal Features, Case Study: (Talesh, Iran)", *Frontiers in Built Environment*, 8, 856567.

Gültekin, Nevin (2010), "The Character of The Entrance Space(s) at Traditional Urban Housing in North Cyprus", *Creating The Future, 6 th ARCHENG, Proceeding of the 6th International Symposium on Architecture and Interior Architecture*, Lefke, 45-49.

⁵¹ Akdeniz, 1994: 37; Sümerkan, 1990: 127-128.

ICOMOS (1999), Charter on The Built Vernacular Heritage, Mexico.

Keskin, Serdar ve Yıldırım, Kemal (2016), “Geleneksel Kemaliye Evlerine Ait Kapıların İncelenmesi”, *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 17, 119-137.

Oktaç, Hilmi Ekin, Mutlu Danacı, Hacer ve Türk, Işın Deniz (2019), “Preferences for Doors of Vernacular Structures: The Case Study of Kaleici”, *Environment-Behaviour Proceedings Journal*, 4/11, 31-38.

Öymen Gür, Şengül (2005), “Doğu Karadeniz Konutu”, *Doğu Karadeniz’de Kırsal Mimari*, (Ed. Afife Batur), İstanbul: Milli Reasürans T.A.Ş., 162-212.

Özgüner, Orhan (1970), *Köyde Mimari-Doğu Karadeniz*, Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.

Öztürk, Özhan (2005), *Karadeniz Ansiklopedik Sözlük 1*, (Ed. Mehmet İlhan), İstanbul: Heyamola Yayınları.

Sümerkan, Mustafa Reşat (1990), *Geleneksel Evlerin Yapı Özellikleri*, Doktora Tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

_____ (1991), “Doğu Karadeniz’de Kırsal Kesim Geleneksel Ev Plan Tiplerinin Yöresel Dağılımı”, *Türk Halk Mimarisi Sempozyumu*, Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma Dairesi Yayınları, 173-185.

Tali, Şerife (2010), “Germir Evlerinin Giriş Kapı Tasarımları Üzerine Tipolojik Bir Araştırma”, *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 21, 165-185.

T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (1937), *1935 yılı Genel Nüfus Sayımı*, İstanbul: HüsnüTabiat Basımevi.

T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (1963), *1960 yılı Genel Nüfus Sayımı: İl, İlçe, Bucak ve Köyler İtibariyle Nüfus*, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.

T.C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü (1968), *Köylerimiz (1 Mart 1968 gününe kadar)*, Ankara: Başbakanlık Basımevi D.S.İ.

Türkiye İstatistik Kurumu (2023), Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Veri Tabanı, <https://www.tuik.gov.tr/duyuru/favori-raporlar>, Erişim tarihi: 15.02.2023.

URL-1, https://yandex.com.tr/harita/107853/surmene/geo/gultepe_mah_/2215970835/?l=sat&ll=40.075377%2C40.866220&z=18 (20.01.2023).

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı: Çalışmanın genel kurgusu ilk yazar tarafından oluşturulmuş; alan çalışması, analizler ve değerlendirmeler iki yazarın ortak katkısıyla gerçekleştirilmiştir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.